

PRZED i PO

Bruno Schulz

seria
GRANICE WYOBRAŹNI
pod redakcją
Pawła Próchniaka

PRZED i PO
Bruno Schulz

pod redakcją
Józefa Olejniczaka

Kraków 2018

Spis treści

Introdukcja | 7

- I. Dzieła ludzkie mają tę właściwość, że, ukończone, zamykają się w sobie, odcinają od natury, stabilizują się na własnej zasadzie

Jerzy Jarzębski, *Schulz pośród rzeczy* | 13

Tomasz Bocheński, *Rzecz o warstwach u Schulza* | 25

Andrzej Zieniewicz, *Między mitem a fetyszem. Schulz jako dawca stylu prozy współczesnej* | 47

Filip Mazurkiewicz, *Przed Schulzem, czyli przeciw mitologom* | 59

- II. Istotą rzeczywistości jest sens. Co nie ma sensu, nie jest dla nas rzeczywiste

Piotr Śliwiński, *Wizja plus równanie* | 73

Alexander Lindskog, *Subwersja seksualności. Komentarz o różnicy seksualnej i męskości u Brunona Schulza w kontekście nowoczesnej heteroseksualności* | 89

Barbara Sienkiewicz, *Schulzowskie tęsknoty i abominacje. W stronę diagnozy rozpadu organicznej wspólnoty (w tomie Sklepy cynamonowe)* | 105

Paweł Tomczok, *Ojciec, brat i nauczyciel prac ręcznych* | 129

- III. Nie dowiedzieliśmy się nigdy bliższych szczegółów tej przygody

Paweł Próchniak, *Ptasia materia (przyczynek do lektury Nocy wielkiego sezonu)* | 163

Agnieszka Dauksza, *Bruno Schulz i tropy bezsilności* | 179

Ewa Graczyk, *Oddechy pustyni. Od Schulzowskiego Doda do rodziny Makowerów* | 187

Adam Lipszyc, *Zamurowani: Schulz, Lipski, Hering* | 209

IV. Spacer y sceptyka przez rumowiska kultury. Jak daleko i szeroko okiem sięgnąć – wszędzie gruz i miat

Tomasz Wójcik, *Słowa poetów, cienie poetów. Bruno Schulz – Tadeusz Różewicz* | 225

Wojciech Śmieja, *Medytacja o „psiej jakości” w dziele Brunona Schulza* | 237

Krzysztof Korytko, *Somnambulicy, kuglarze, demiurzy... Gruber czyta Schulza* | 261

Wiera Meniok, *Egzotyczne / zdegradowane ptaki u Brunona Schulza i Jurija Andruchowycza: dyskurs tekstu-przyjemności* | 275

Józef Olejniczak, *Ojcowie i synowie – Schulz i Myśliwski* | 297

V. Są treści niejako dla nas przeznaczone, przygotowane, czekające na nas na samym wstępie życia

Wojciech Ligęza, *Tęsknota za istotnością. Wokół opowiadania Brunona Schulza Jesień* | 327

Ireneusz Piekarski, *Księga wejścia. Przyczynek do opisu dwóch Schulzowskich ekslibrisów i jednego rysunku* | 351

Jerzy Kandziora, *O archiwum schulzowskim Jerzego Ficowskiego* | 375

Stanisław Rosiek, *Schulz – artysta poza czasem* | 383

Aneks

Konrad Kopel, *Rebyt* | 419

Jan Bończa-Szabłowski, *Z Schulzem w „Republice Marzeń”* | 425

Summary | 433

Afiliacje | 437

Indeks osób | 439

Introdukcja

Szanowni Państwo,

Jan Paweł II w *Liście do artystów* napisał:

Społeczeństwo potrzebuje [...] artystów, podobnie jak potrzebuje naukowców i techników, pracowników fizycznych i umysłowych, świadków wiary, nauczycieli, ojców i matek, którzy zabezpieczają wzrastanie człowieka i rozwój społeczeństwa poprzez ową wzniosłą formę sztuki, jaką jest »sztuka wychowania«. W rozległej panoramie kultury każdego narodu artyści mają swoje miejsce. Gdy idąc za głosem natchnienia tworzą dzieła naprawdę wartościowe i piękne, nie tylko wzbogacają dziedzictwo kulturowe każdego narodu i całej ludzkości, ale pełnią także cenną posługę społeczną na rzecz dobra wspólnego.

W Zabrzu rozumiemy to doskonale. Dlatego przykładamy ogromną wagę do edukacji artystycznej i kulturalnej dzieci i młodzieży, dbając o rozwój zabrzańskiej kultury. Tutaj działa siedem instytucji kultury, dwie szkoły artystyczne, ośrodki pracy pozaszkolnej i wiele amatorskich zespołów artystycznych. Tu od lat organizowane są Międzynarodowe Konferencje Naukowe z cyklu Kultura Europy Środkowej, Międzynarodowe Konferencje Turystyki Dziedzictwa Przemysłowego, Sympozja Fotograficzno-Socjologiczne, organizowane są festiwale, między innymi Festiwal Dramaturgii Współczesnej „Rzeczywistość Przedstawiona”, Festiwal im. Krzysztofa Pendereckiego – Poziom 320, Międzynarodowy Festiwal Rysowania, Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej im. Norberta Krocza i wiele innych.

Z Zabrzemu swoje życie związało wielu wybitnych artystów: plastyków, muzyków, aktorów, reżyserów, dziennikarzy, pisarzy. Wśród tych ostatnich wymienić należy: Wenera Heiduczka, Wilhelma Tkaczyka, Horsta Eckerta-Janoscha i Stanisława Bieniasza. Od wielu lat organizowane są konkursy literackie, z których na szczególne wyróżnienie zasługuje konkurs poetycki dla dzieci, pokłosiem którego jest jedenaście edycji Antologii Poezji Dziecięcej. W ostatnich latach, w naszym mieście działa Warsztatownia Literacka, której owocem są: Poetycka Mapa Zabrze, tom poetycki *Spełniam się tu, za brzegiem* oraz płyta *Kawałek po kawałku*, zawierające utwory zabrzańskich poetów. Nawiązaliśmy także współpracę z organizatorami Festiwalu Miłosza, dzięki której gościliśmy, w Sali koncertowej K8, na poziomie -320 w zabytkowej Kopalni „Guido”, znakomitą amerykańską poetkę i eseistkę – Jane Hirshfield.

Doceniając znaczenie humanistyki dla wychowania świątelnego człowieka-obywatela oraz dla kształtowania pozytywnych postaw wobec wyzwań współczesnego świata, od lat przykładamy wielką wagę do rozwoju życia literackiego i czytelnictwa wśród mieszkańców naszego miasta. Wyrazem tego jest wiele inicjatyw podejmowanych przez Miejską Bibliotekę Publiczną, Teatr Nowy w Zabrzu, ośrodki pracy pozaszkolnej i placówki szkolne, a także organizacja literackich konferencji naukowych. Pierwsza, „WJĘZYKorzenie TOŻSAMOŚCI” poświęcona życiu i twórczości Horsta Eckerta-Janoscha, organizowana przez Urząd Miejski w Zabrzu razem z Goethe Institut Kraków, Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie oraz Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, odbyła się w 2016 roku.

Od jesieni 2016 do lata 2017 roku realizowany był projekt „Zabrze Republiką Marzeń”, którego inspiracją stała się postać, legenda i przede wszystkim dzieło (literackie i plastyczne) Brunona Schulza, artysty coraz powszechniej uważanego za jednego z najwybitniejszych w XX wieku.

Pierwszą odsłoną tego projektu był znakomity Schulzowski spektakl reżyserowany przez Agatę Dudę-Grac w pomieszczeniach opuszczonego hotelu Admiralspalast oraz wystawa *W stronę Schulza*

w Cafe Silesia Muzeum Miejskiego w Zabrze. Potem były kolejne odsłony – wystawy, pokazy filmowe, debaty, a także cykl warsztatów edukacyjnych dla młodzieży licealnej.

Ostatnim akordem projektu stała się Literacka Konferencja Naukowa, *Schulz i po Schulzu*, zorganizowana (w październiku 2017 roku) wspólnie z Instytutem Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opacskiego Uniwersytetu Śląskiego oraz Muzeum Górnictwa Węglowego, stanowiąca zwieńczenie projektu „Zabrze Republiką Marzeń”.

Uczestniczyli w niej najwybitniejsi współcześni badacze, komentatorzy i popularyzatorzy dzieła drohobyckiego artysty z Polski, USA i Ukrainy, a ich referatów wysłuchali studenci i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych z Zabrze i całego regionu.

W ocenie znawców zabrzańskie wydarzenie pokazało żywotność i aktualność dzieła autora *Wiosny* oraz to, że owo dzieło ciągle skrywa wiele tajemnic i „otwiera” się na nowe interpretacje. „Żywotność i aktualność” ujawniająca się nie tylko w perspektywie badań literacko-kulturowych, ale także – a może przede wszystkim – mierzona obecnością Schulzowskich tematów, motywów, elementów stylu itd. w utworach kolejnych pokoleń polskich pisarzy i malarzy.

Niniejsza książka, pierwsza z serii naukowej zatytułowanej *Przed i po*, poświęcona jest dziełu Bruno Schulza. Jestem pewna, że wyniki badań naukowych na nowo interpretujące dzieło autora *Sklepów cynamonowych* oraz próby odpowiedzi na pytanie o sposób funkcjonowania Schulzowskiej tradycji w kulturze drugiej połowy XX i pierwszych dekad XXI wieku wzbogacą dotychczasową wiedzę wielbicieli tego niezwykłego i intrygującego twórcy.

Małgorzata Mańka-Szulik

Summary

Before and after. Bruno Schulz

The collective monograph concerning Bruno Schulz's works contains twenty one articles on *The Street of Crocodiles'* author's work, and is supplemented with an annex in which Konrad Kopla's short story *Rebyt* has been published (it has won a literary competition for prose inspired by the Schulz's work held among upper-secondary school students in Zabrze), along with Jan Bończy-Szabłowski's short essay concerning activities of the foundation „Republika Marzeń” [*Republic of Dreams*].

Bruno Schulz's artistic and literary work is probably the most frequently and eagerly described from among all Polish artists of mature modernism; it is even impossible to count original and collective monographs, academic and popularizing articles, memoirs about the writer, etc. that have already been published, and their number is growing rapidly. This has caused that the “provincial” artist, connected with Drohobych for all his life, currently is being placed in the center of Polish and European modernism by literature and culture researchers.

The editor and the authors of the presented volume assumed that the Schulz's work still reveals many areas that need to be reinterpreted; moreover it is worth posing questions about the sources of inspiration for the Schulz's work and the way in which this work has been revived in literature and contemporary art in the second half of the 20th century and the first decades of the 21st century. The authors of the articles presented in the volume include experienced researchers

and the most outstanding “schulzologists”, debuting “schulzology” researchers, but also researchers only beginning their cognitive adventure with the literature and the work of the author of *Sanatorium Under the Sign of the Hourglass*.

The monograph has been divided into five parts and each of them begins with a short quotation from Schulz’s stories, letters or essays in place of a title. The nature of reinterpretations or simply new interpretations can be found in essays of Tomasz Bocheński *Rzecz o warstwach u Schulza* [*A Thing About the Layers at Schulz*], Piotr Śliwiński *Wizja plus równanie* [*Vision Plus Equation*], Alexander Lindskog *Subwersja seksualności. Komentarz o różnicy seksualnej i męskości u Brunona Schulza w kontekście nowoczesnej heteroseksualności* [*Subversion of Sexuality. Commentary on Sexual Difference and Masculinity at Bruno Schulz In the Context of Modern Heterosexuality*], Agnieszka Dauksza *Bruno Schulz i tropy bezsilności* [*Bruno Schulz And the Tropes of Helplessness*], Wojciech Śmieja *Medytacja o „psiej jakości” w dziele Brunona Schulza* [*Meditation on “Dog Quality” In the Work of Bruno Schulz*], Wojciech Ligęza *Tęsknota za istotnością. Wokół opowiadania Brunona Schulza Jesień* [*Longing for Significance. About Bruno Schulz’s Short Story Autumn*] and Ireneusz Piekarski *Księga wejścia. Przyczynek do opisu dwóch Schulzowskich ekslibrisów i jednego rysunku* [*Book of Entry. A Contribution To The Description of Two Schulz’s Ex libris and One Drawing*]. It is worth noticing bold attempts to apply new languages of description to the Schulz’s work; the languages which appeared in contemporary humanities as a result of the post-structural turn and the subsequent opposition to this turn, for example reaching for tools developed by neo-psychoanalysis in the Lindskog’s article, a new look at Schulz’s relationship with Stanisław Ignacy Witkiewicz’s catastrophism and the tradition of Friedrich Nietzsche’s thought in the Bocheński’s essay, or expanded interpretation of Schulz’s ex libris from Władysław Panas’ book enunciated in the Piekarski’s article.

Authors of another group of articles ask a basic question about the reasons for the strengthening of the place of Schulz’s work in Polish and European papers. Andrzej Zieniewicz *Między mitem a fetyszem*.

Schulz jako dawca stylu prozy współczesnej [*Between Myth and Fetish. Schulz As a Creator of Contemporary Prose Style*] argues that it was the individual style of Schulz's stories that became a model imitated and continued in subsequent literature. In turn, Stanisław Rosiek *Schulz – artysta poza czasem* [*Schulz – An Artist Beyond Time*] pointed out to a possible way of interpretation of the Schulz's work, functioning "beyond time", attaining the rank of a universal masterpiece. This line of reasoning was also adopted by the authors of a few other articles, however they chose to write detailed comparative analyses showing Schulz's "influence" on writers of the second half of the 20th century and the early 21st century – on Tadeusz Różewicz in Tomasz Wójcik's article *Słowa poetów, cienie poetów. Bruno Schulz – Tadeusz Różewicz* [*Poets' Words, Poets' Shadows. Bruno Schulz – Tadeusz Różewicz*], Yurii Andrukhovych in Wiera Meniok's essay *Egzotyczne / zdegradowane ptaki u Brunona Schulza i Jurija Andruchowicza: dyskurs tekstu-przyjemności* [*Exotic / Degraded Birds at Bruno Schulz and Yurii Andrukhovych: A Discourse of Text-Pleasure*] and on Wiesław Myśliwski in Józef Olejniczak's article *Ojcowie i synowie. Schulz i Myśliwski* [*Fathers and Sons. Schulz and Myśliwski*].

The next group of essays collected in the volume is constituted by those which reflect on tradition, essential for Schulz' work, and indicate other works, somewhat forgotten which emerged at the same time as his short stories and in which many convergences to them can be observed. This group contains the articles of Filip Mazurkiewicz *Przed Schulzem, czyli przeciw mitologom* [*Before Schulz, or Against Mythologists*], Barbara Sienkiewicz *Schulzowskie tęsknoty i abominacje. W stronę diagnozy rozpadu organicznej wspólnoty (w tomie Sklepy cynamonowe)* [*Schulz's Longings and Abominations. Towards The Diagnosis of The Dissolution of The Organic Community (in the volume of The Street of Crocodiles)*], Ewa Graczyk *Oddechy pustyni. Od Schulzowskiego Doda do rodziny Makowerów* [*Breaths of The Desert. From Schulz's Dod to The Makower Family*], Adam Lipszyc *Zamurowani: Schulz, Lipski, Hering* [*Immured: Schulz, Lipski, Hering*] and Krystian Korytko *Somnambulicy, kuglarze, demiurdzi... Gruber*

czyta Schulza [*Somnambulists, Jugglers, Demiurges... Gruber reads Schulz*].

Jerzy Kandziora in his article *O archiwum schulzowskim Jerzego Ficowskiego* [*About Schulz Archive of Jerzy Ficowski*] presented the results of a meticulous query carried out in an archive left by Jerzy Ficowski, a great populariser, biographer and a tireless seeker of Schulz's lost work – *The Messiah*. Paweł Tomczok in his article reaches to interesting literary-historical conclusions regarding the work of *Sanatorium Under the Sign of the Hourglass*' author as a drawing teacher.

Finally, the volume includes articles being a kind of interpretative displays on specific Schulz's works or motifs from his works. Their authors are notable and experienced "schulzologists" – Jerzy Jarzębski *Schulz pośród rzeczy* [*Schulz Among Things*] and Paweł Próchniak *Ptasia materia (przyczynek do lektury Nocy wielkiego sezonu)* [*Bird matter (A Contribution To The Reading of Noc wielkiego sezonu)*].

In all, the monograph *Przed i po. Bruno Schulz* [*Before and after. Bruno Schulz*] edited by Józef Olejniczak (the first volume of the planned series *Przed i po* [*Before and after*]; the next one, devoted to Witold Gombrowicz should come out in 2019) is a kind of multi-faceted and multi-dimensional presentation of the diverse work of the artist from Drohobych and opens up new interpretative perspectives for studies on his work; furthermore strengthens its position/rank as one of the most important – as most frequently updated – works of Polish and European modernism in the post-modern culture. It is the "openness" of the majority of the articles in the monograph for new literary-historical findings, new languages of description, as well as the re-interpretative "courage", which cause that the volume *Przed i po. Bruno Schulz* [*Before and after. Bruno Schulz*] does not close the topic "Bruno Schulz" in cultural and literary studies, but – on the contrary – shows how much the culture of mature modernism and post-modernism owes to Schulz, and how much it is still to be done by scholars and commentators of his work.

Józef Olejniczak
przełożyła Jadwiga Suwaj

Afiliacje

- Tomasz Bocheński / Uniwersytet Łódzki
Agnieszka Dauksza / Uniwersytet Jagielloński
Ewa Graczyk / Uniwersytet Gdański
Jerzy Jarzębski / Uniwersytet Jagielloński
Jerzy Kandziora / Instytut Badań Literackich PAN
Krystian Korytko / Uniwersytet Śląski
Wojciech Ligęza / Uniwersytet Jagielloński
Alexander Lindskog / University of Illinois at Chicago
Adam Lipszyc / Instytut Filozofii i Socjologii PAN
Filip Mazurkiewicz / Uniwersytet Śląski
Wiera Meniok / Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki
w Drohobyczu
Józef Olejniczak / Uniwersytet Śląski
Ireneusz Piekarski / Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Paweł Próchniak / Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN
Stanisław Rosiek / Uniwersytet Gdański
Barbara Sienkiewicz / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Piotr Śliwiński / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Wojciech Śmieja / Uniwersytet Śląski
Paweł Tomczok / Uniwersytet Śląski
Tomasz Wójcik / Uniwersytet Warszawski
Andrzej Zieniewicz / Uniwersytet Warszawski

Indeks osób

A

Agamben Giorgio 66, 67, 114, 241
Albiński Marian 251
Aldegrever Heinrich 367
Altdorfer Albrecht 367
Altenberg Alfred 365, 366
Andruchowycz Jurij 6, 275-295, 435
Ankersmit Franklin 55
Antonycz Bohdan-Igor 293
Arendt Hannah 58
Ashbery John 304
Attridge Derek 304, 309
Auerbach Erich 194, 198
Augsburger Janis 97
Auerbach Rachela 272

B

Bach Ulrich 98
Balina Katerina 279
Balzak Honoré 284
Banasiak Bogdan 90, 115
Bańkowska Maria 339
Bańkowski Stanisław 339
Baran Bogdan 41
Barthes Roland 278, 282, 283, 284,
285, 286, 288, 289, 294, 295
Bartoszyński Kazimierz 163
Baudelaire Charles 15
Bayros Franz, von 366
Beardsley Aubrey 366, 394

Bednarczyk Andrzej 41
Bednarek Joanna 245
Bejska Apolonia 340
Benjamin Walter 60
Ber Ryszard 298
Bergson Henri 109, 165, 172, 173, 348
Betko Iryna 279
Beylin Paweł 173
Biale David 98
Bialik Chajim Nachman 240
Bielik-Robson Agata 80, 81, 303
Bienenstock Adolf 392, 393, 397
Bieńczyk Marek 87
Bieńkowska Magdalena 76
Blanchot Maurice 312
Bloom Harold 303, 304, 307, 308, 321,
322
Błoński Jan 334
B o c h e ń s k i Tomasz 25-45, 434
Bojczenko Ołeksandr 277
Bolecki Włodzimierz 313, 329, 330, 337,
350, 387, 403
Bondar Andrij 277
Boniecka Marzena 309
Borges Jorge Luis 94
Bosch Hieronim 394
Boyarin Daniel 95, 96, 103
Böhme Gernot 117
Breiter Emil 362, 389, 390, 404
Breugel Pieter Starszy 338, 339

- Breza Tadeusz 402
 Broniewska Wanda 271
 Broniewski Władysław 271
 Bruchal-Romanyszyn Wiera 165
 Bruyn Dieter, de 101
 Buber Martin 364, 367
 Buczkowski Leopold 106
 Budzyński Wiesław 142, 152, 154, 155,
 158, 408, 410, 413
 Budracka Maria, wł. Budratzka-Tempele
 351, 352, 373
 Bukwałt Miłosz 132
 Bulkiewicz Adolf 154
 Bursztyka Przemysław 74
 Burzyńska Anna 122
 Burzyński Jan 269
 Butler Judith 118, 122
- C**
- Całbecki Maercin 93
 Caneppele Paolo 363
 Cezanne Paul 339
 Chałan Olga 276
 Chciuk Andrzej 142, 408, 415
 Chernetsky Vitaly 97
 Chmurzyński Wojciech 182, 394
 Chomecza Natalia 278
 Chomycz Łesia 408, 410
 Choromański Michał 87
 Christodoulou A. C. 352
 Chrostowska Sylwia Dominika 93, 100,
 253
 Chwalewik Edward 364
 Chwin Stefan 40, 73
 Ciechowicz Jan 366
 Cieślewicz Roman 398
 Coltrane John William „Trane” 39
 Cossman Alfred 365
 Cranach Lucas 394
- Czabanowska-Wróbel Anna 165, 345, 346
 Czachowski Kazimierz 401
 Czacki Wacław 153, 413, 414
 Czapski Józef 217, 218, 219, 220
 Czermakowa Izabela 144, 145, 151
 Czerniak Stanisław 117
 Czerwińska Olga 277
 Czubińska Magdalena 364
- D**
- Danecki Stanisław 389
 D a u k s z a Agnieszka 5, **179-186**, 434
 Daumier Honoré Victorin 393
 De Man Paul 268
 Derkaczowa Olga 279
 Derrida Jacques 303, 304, 309, 310
 Dębicki Stanisław 365, 366
 Déleuze Gilles 93, 241, 242, 244, 245,
 246, 247, 249, 250, 251, 252, 253,
 255, 256, 257, 258, 259
 Dickens Charles 284, 377
 Dix Otto 394
 Domańska Ewa 55
 Domański Piotr 117
 Doroszewski Witold 180
 Dresdner Karol 351
 Dudziński Bolesław 404
 Dürer Albrecht 338, 339, 367, 394
 Dwyer Anne 98
 Dybel Paweł 13, 22, 74, 77, 97, 132, 133,
 135, 137, 140, 239, 250, 258
 Dziemidok Bogdan 346
 Dziondza Oleg 165
- E**
- Eckermann Johann Peter 41, 42
 Ellington Duke, wł. Edward Kennedy
 „Duke” Ellington 39
 Evans Dylan 92

F

- Fauchereau Serge 396
 Feiwel Berthold 368
 Ficowski Jerzy 6, 14, 41, 50, 87, 129, 136,
 141, 142, 143, 145, 150, 151, 174, 186,
 242, 245, 248, 250, 252, 312, 330,
 351, 352, 353, 358, 370, 375-382,
 388, 389, 395, 408, 409, 412, 413,
 414, 415, 429, 436
 Fik Ignacy 402
 Fini Leonor 398
 Fluda-Krokos Agnieszka 364
 Foucault Michel 90, 95, 100-103, 115
 Franciszek Józef I 57, 185
 Franczak Jerzy 42, 74
 Frankowska Bożena 359
 Franzos Karl-Emil 98
 Freud Sigmund 26, 28, 53, 92, 94, 96,
 98, 108, 130, 136, 241, 242, 251,
 253, 254, 255, 256, 364
 Friedman Izidor 414
 Frye Northop 340

G

- Gawkowski Henryk 205, 206
 Geissler Christian 412
 Genette Gérard 43
 Georges Aurélia 243
 Giangrande Alicja 261
 Giddens Anthony 51
 Giotto di Bondone, wł. Angiolo di Bon-
 done 339
 Goethe Johann Wolfgang, von 8, 39, 40,
 41, 43, 44, 45, 94, 165
 Goldfarb David A. 163, 164
 Goldstein Maksymilian 351, 355, 359,
 364, 366, 367, 368
 Gombrowicz Witold 27, 28, 37, 39, 43,
 68, 73, 237, 255, 261, 329, 385,
 389, 390, 403, 436

- Gomulicki Wiktor 364
 Gomułka Władysław 384
 Gondowicz Jan 74, 78, 248, 249, 252,
 256, 257, 336, 352, 354, 358, 367,
 396, 397
 Gosk Hanna 214
 Goya Francisco, wł. Francisco José de
 Goya y Lucientes 392, 393, 394
 Górski Emil 377, 378, 412
 Graczyk Ewa 6, 74, 187-208, 435
 Grinberg Uri Cwi 240
 Grodzicka Halina 261
 Grossman Dawid 389
 Grosz Georg 394
 Gruber Henryk 6, 261-273, 435, 436
 Grünewald Matthias 394
 Grydzewski Mieczysław 389
 Grynberg Henryk 389
 Grzymała-Siedlecki Adam 401
 Guattari Félix 242, 244, 245, 246, 249,
 251, 256, 257, 258, 259
 Gunter Karl 414

H

- Haardt Egga, van 398
 Haendel Ignacy, „Nack” 379
 Haendel Róża, z domu Weingarten 381
 Halpern Romana 14, 158, 242, 249, 250
 Haleta Ołena 277
 Harasymowicz Jerzy 85
 Has Wojciech Jerzy 19, 426
 Haupt Zygmunt 75, 76
 Hawryluk Nadia 278
 Heidegger Martin 68, 69, 232, 233, 234
 Heimberg Fryderyka, z domu Weingar-
 ten 381
 Heimberg Joseph, „Józek” 381
 Heimberg Róża, z domu Haendel 381
 Heller Ludwik 270

Herbert Zbigniew 61, 230, 231, 232
 Herer Michał 249
 Hering Ludwik 6, 209-221, 435
 Herling-Grudziński Gustaw 58
 Hertl Theodor 240
 Heuckelom Kris, van 101
 Hirshfield Jane 8
 Hoffman Henryk 76, 158
 Hoffman Zygmunt 143, 379, 380
 Hofmannstahl Hugo, von 363
 Hogarth William 394
 Holbein Hans 367
 Holder Ignacy 271
 Hora Ernest 228
 Horoszowski Leon, „Lolek” 379
 Hölderlin Friedrich 232, 233
 Hrabal Bohumil 308
 Huelle Paweł 47
 Hundorowa Tamara 277, 278
 Huxley Thomas 26

I

Ingarden Roman 43, 268, 280
 Irzykowski Karol 385

J

Jagiełło Władysław 406
 Jaksender Anna Zofia 244
 Jaksender Kajetan Maria 244
 Janiszewski Adam 164
 Janusz Bohdan 364
 Jarnotowska Magdalena 78
 Jarzębska Teresa 17
 Jarzębski Jerzy 5, 13-23, 25, 37,
 43, 50, 59, 60, 64, 74, 78, 105, 106,
 107, 112, 118, 125, 135, 167, 209,
 238, 248, 262, 263, 264, 265,
 266, 269, 281, 301, 308, 312, 313,
 329, 330, 333, 334, 335, 337, 339,

342, 347, 348, 353, 375, 382, 414,
 429, 436

Jasińska-Wojtkowska Maria 163
 Jekels Ludwik 251
 Jocz Artur 74
 Johnson Fridolf 365
 Judt Tony 57
 Jung Karl Gustaw 43, 132, 281

K

Kaden-Bandrowski Juliusz 385
 Kafka Franz 73, 209, 211, 239, 240, 241,
 244, 245, 256, 257, 258, 259, 425,
 430
 Kandyora Jerzy 6, 370, 375-382,
 436
 Kant Imanuel 268
 Kantor Tadeusz 135, 249
 Karwowska Marzena 74
 Kasjaniuk Halina 366
 Kaszuba-Dębska Anna 146, 151, 152
 Kato Arika 101, 165
 Kilian-Stanisławska Janina 393
 Kirchner Hanna 252
 Kisiel Marian 311
 Kiš Danilo 132
 Kitowska-Lysiak Małgorzata 13, 40, 79,
 118, 137, 140, 165, 239, 285, 334,
 353, 354, 356, 358, 362, 364, 396,
 412, 413
 Klemensiewicz Zygmunt 364
 Klimt Gustav 363, 366
 Kłosińska Krystyna 122
 Kłosiński Krzysztof 122
 Kłosiński Michał 73
 Knopf Marian 377, 378
 Kołakowski Andrzej 44
 Komendant Tadeusz 115
 Konarzewska Marta 237

- K o p e l Konrad 6, 419-423, 433
 Korabowski Wilhelm 401
 K o r y t k o Krystian 6, 261-273, 435
 Korzeniowska Wanda 365
 Kossowska Irena 395, 396
 Kossowski Łukasz 395
 Kotyczka Marzena 238
 Kowalczyk Andrzej Stanisław 56
 Kowalska Anna 271
 Kozicki Władysław 394
 Krafft-Ebbing Rickard, von 99
 Kram Jerzy 364
 Krasieńska Ewa 254
 Krąpiec Mieczysław Albert OP 348
 Kristeva Julia 93
 Królak Sławomir 66
 Krzyżanowski Julian 189
 Kubicki Roman 241
 Kubin Alfred 354
 Kuczyńska-Koschany Katarzyna 271
 Kulhank Stanislav 364
 Kulig-Janarek Krystyna 396
 Kuncewiczowa Maria 28, 354
 Kunigiel-Trąpczyńska Grażyna 267
 Kuryluk Ewa 363, 366
 Kuśniewicz Andrzej 105, 106, 109, 127
 Kunz Tomasz 111
 Kwaterko Mateusz 114
 Kwiatkowski Eugeniusz Felicjan 273
 Kwiatkowski Jerzy 77, 85, 86, 403
 Kwietniewska Małgorzata 115
- L**
- La Bretonne de, Nicolas Edme Restif 15
 Lacan Jacques 89, 92, 93, 102, 132, 241
 Lachowicz Starco 271
 Laforgue Jules 354
 Lam Andrzej 48
 Landau Feliks 229, 406, 410, 412
 Lanzmann Claude 205, 206
 Lauterbach Artur 393
 Lautrec, zob. Toulouse-Lautrec Henri, de
 Lec Stanisław Jerzy 58
 Lecerclle Jean-Jacques 246, 258, 259
 Leszczyński Jan 346
 Leśmian Bolesław, wł. Lesman 37, 39,
 40, 101, 109, 135, 165, 205, 249,
 314, 348
 Lewańska Ariadna 115, 282
 Lewicki Edward Alojzy 380, 381
 Levey Michael 339
 Lévinas Emmanuel 62
 Libera Adam 152
 Lichodziejewska Feliksa 271
 L i g ę z a Wojciech 6, 327-350, 434
 Lilien Efraim Mosze 146, 352, 353, 361,
 364-369
 Lindenbaum Shalom 239, 240, 376, 380
 L i n d s k o g Alexander 5, 89-103, 434
 Linke Bronisław 395
 Linneusz Karol, szw. Carl von Linné, łac.
 Carolus Linnaeus 40
 Lipski Leo, wł. Lipschütz 6, 209-221, 435
 L i p s z y c Adam 6, 67, 209-221, 304,
 435
 Lis Wojciech 383
 Locke John 117
 Löwenthal (Lewandowski) Edmund 379
 Lubka Andrij 277
- Ł**
- Łazorak Bohdan 141
 Łebkowska Anna 111
 Łobos Ignacy 369, 370
 Łukasiewicz Ignacy 228
- M**
- Machno Wasyl 277
 Maciejowska Agnieszka 215

- Maczek Stanisław 385
 Mahler Gustav 239, 240, 241
 Majmurek Jakub 237
 Malabou Catherine 63
 Malarczuk Tania 277
 Malczewski Rafał 395
 Malitowska Anna 241
 Mallarmé Stephane 42, 48
 Malm Johan 90, 91
 Manger Itzik 272, 273
 Mao Tse Tung, wł. Mao Zedong 58
 Markiewicz Henryk 340
 Markowski Michał Paweł 73, 93, 101,
 115, 122, 304, 312, 335, 340, 344
 Marovitz Sanford 352
 Marks Karol 56, 409
 Marzęcki Józef 44
 Maszewski Zbigniew 352, 354, 358, 362
 Mathieu Georges 243
 Matuszewski Krzysztof 90
 Mazurkiewicz Filip 5, 59-69, 435
 McCracken George E. 257
 McNeil Jean 247
 Mehoffer Józef 365
 Meniok Igor 431
 Meniok Wiera 6, 165, 275-295, 431,
 432, 435
 Merleau-Ponty Maurice 58
 Messer Carl 366
 Mękicki Rudolf 365, 367
 Michaels Walter Benn 269
 Michalik Joanna 74
 Michalska Magdalena 413
 Michalski Krzysztof 233
 Michał Anioł, wł. Michelangelo di Lodo-
 vico Buonarroti Simoni 398
 Michałkow Sergiusz 292
 Mickiewicz Adam 182, 194, 330, 356,
 371, 394, 395, 413, 414
 Migasiński Jacek 62
 Miklaszewski Krzysztof 142, 143, 174,
 261, 328
 Millati Piotr 78
 Milton John Stewart 170
 Miłosz Czesław 8, 48, 58, 87, 227, 402
 Mingus Charles 39
 Mnich Roman 276
 Mokłycia Maria 277
 Moles Abraham 15
 Moskalec Kostiantyn 278
 Moynihan Robert 304
 Munch Edvard 394
 Muschg Walter 41
 Muszyński Andrzej 76
 Myśliwski Wiesław 6, 47, 297-322, 435
- N**
- Nacht Józef 250
 Nalewajk Zanita 75
 Nałkowska Zofia 73, 174, 252, 385
 Napierski Stefan 93
 Nasiłowska Anna 403
 Nicieja Stanisław Sławomir 410
 Nietzsche Friedrich 40, 81, 253, 434
 Nowak Andrzej J. 280
 Nordau Max 96
 Norwid Cyprian Kamil 219
 Nycz Ryszard 111, 136, 304
- O**
- Ochab Maryna 205, 206, 267
 Oklat M. 94
 Okuń Edward 365
 Olchanowski Tomasz 132, 135
 Olejniczak Józef 3, 6, 297-322, 429,
 435, 436
 Orzeszkowa Eliza 187-208
 Ossowski Wojciech 137

Ostrowicki Michał 174
 Ośniałowski Marian 245
 Owczarski Wojciech 135, 249
 Ozick Cynthia 389

P

Panas Władysław 40, 67, 94, 163-165,
 169, 239, 286, 351, 353, 354, 358-
 362, 434
 Pasternak Borys 292
 Pasternak Leonid 367
 Paziński Piotr 76
 Peréz Rolando 94
 P i e k a r s k i Ireneusz 6, 351-373, 434
 Pieniążek Paweł 115
 Pilarczyk Krzysztof 164
 Pilch Jerzy 47
 Pilch Urszula M. 165
 Piłsudski Józef 406
 Piwiński Leon 401
 Platon 118, 303
 Pleśniewicz Andrzej 211
 Plutarch z Cheroniei 40, 41
 Płockier Anna 408
 Podkowiński Władysław 366
 Podniesińska Katarzyna 364
 Podsiadło Jacek 277, 281, 292
 Pollakówna Joanna 395
 Poprzęcka Maria 399
 Pospiszyl Krzysztof 251
 Poussin Nicolas 338, 339
 Procajłowicz Antoni 365
 Prochaśko Taras 277
 Procki Adam 370
 Prokopiuk Jerzy 92
 Proust Marcel 19, 63, 305, 312
 P r ó c h n i a k Paweł 2, 5, 73, 78, 79,
 163-177, 285, 436
 Przanowski Władysław 151

Przesmycki Zenon, pseud. Miriam 363
 Przyboś Julian 48, 333
 Przybysławski Artur 268

R

Radziwiłł Krzysztof 41
 Rapacki Kazimierz 209
 Ratramnus z Korbei 256
 Reik Theodor 241
 Rembrandt, wł. Rembrandt Harmenszoon
 van Rijn 398
 Reszke Robert 96, 242
 Rilke Rainer Maria 262, 268, 271, 354
 Rodin Auguste 398
 Rogowska-Stangret Monika 118
 Rops Félicien, wł. Félicien Joseph Victor
 Rops 392, 393, 394
 R o s i e k Stanisław 6, 74, 78, 241, 248,
 313, 330, 347, 353, 383-415, 435
 Roy Alain 359
 Rozdobudko Iren 278
 Różewicz Tadeusz 6, 87, 225-235, 425,
 435
 Rudnicki Cezary 244
 Rudnicki Janusz 76
 Rybczyńska Zoriana 277
 Rychło Petro 277
 Rydz-Śmigły Edward 261

S

Sacher-Masoch Leopold, von 93, 97-
 103, 238, 239, 244, 379
 Sade Donatien-Alphonse-François, de
 102
 Sandauer Artur 109, 111, 118, 124, 131,
 150, 185, 188, 241, 244, 245, 256,
 257, 258, 335
 Sartre Jean-Paul 58
 Sass Joanna 384
 Sawicki Stefan 163

- Schiele Egon 363
 Schloss Julian 379
 Schnitzler Arthur 363
 Schopenhauer Artur 40
 Schönle Andreas 13, 14, 18
 Schreyer Alfred 154, 431
 Schulz Izidor 131, 141-146, 149, 150, 228, 386, 414,
 Schulz Jakub 142, 143, 148
 Schulz-Podstolska Ella 142
 Schulz Regina 381
 Shallcross Bożena 94
 Siedlecki Franciszek 365
 Sienkiewicz Barbara 5, 76, 105-127, 165, 435
 Sikorski Dariusz Konrad 148
 Sitkiewicz Piotr 362, 364, 387
 Skalski Piotr 63
 Skarga Barbara 165
 Skarżyńska Ewa 19
 Skarżyński Jerzy 19
 Skiwski Jan Emil 74, 401
 Slavičkova Miloslava 308
 Slepian Vladimir, pseud. Eric Pid 242, 243, 244, 245, 246, 247, 258
 Słonimski Antoni 385
 Sniadanko Natalka 277
 Sohn-Rethel Alfred 154
 Sosnowski Leszek 280
 Spaet Arnold 271
 Spaet Marek 380
 Speina Jerzy 267, 348, 403
 Spengler Oswald Arnold Gottfried 40, 43, 44, 45
 Spychalski Jan 395
 Stala Krzysztof 37, 42, 156, 329, 339, 342
 Stalin Józef, wł. Iosif Wissarionowicz Dżugaszwili 58, 258, 408, 409
 Stankowska Agata 77, 78, 86
 Stankowska Urszula 419
 Stasiuk Andrzej 76
 Stefanowska Zofia 194
 Stempowski Jerzy, pseud. Paweł Hostowiec 56, 58, 271
 Sternbach Hermann 401
 Stewe Aleksander 392
 Stroop Jurgen 413
 Strykowski Julian, wł. Pesach Stark 106
 Suchan Jarosław 388
 Suchanow Klementyna 261
 Szaniawski Klemens Junosza 377
 Szczepańska Anita 15
 Szelińska Józefa 237
 Szestow Lew Isaakowicz 348, 349
 Szewc Piotr 75
 Szpyra-Kozłowska Jolanta 13
 Szuster Marcin 303, 304
 Szymaniak Karolina 388
 Szymański Wiesław Paweł 165, 348
- Ś**
 Śliwiński Piotr 5, 73-87, 434
 Śmieja Wojciech 6, 97, 100, 237-259, 434
- T**
 Tabaczkowski Witalij 276
 Taran Ludmiła 276
 Tatarenko Ała 277
 Tetmajer-Przerwa Kazimierz 48, 227
 Tokarczuk Olga 76
 Tokarzewski-Karaszewicz Michał 385
 Toulouse-Lautrec Henri, de 393
 Tołstoj Lew Nikolajewicz 284
 Tomczok Paweł 5, 129-159, 436
 Trakl Georg 363
 Troczyński Konstanty 43
 Trzeciński Andrzej 369

Trznadel Jacek 109, 165

Tulli Magdalena 47, 75

Turowicz Maria 268

Tyszkiewicz Magdalena 366

U

Underhill Karen 94, 101

Urbanowski Maciej 73

Utracka Dorota 76

V

Vogel Debora 140, 165, 272, 394

Vogler Henryk 362

W

Walas Teresa 111

Waśniewski Zenon 143, 153, 264

Wat Aleksander, wł. Chwat 217

Wążyk Adam 49

Wąsowski Piotr Jakub 255

Wegrocki Henry 101, 102

Weingarten Stanisław 351-357, 361, 366-
-369, 378, 381, 397

Weininger Otto 267

Wendel Ewa 15

Wells Herbert George 253

Werner Helmut 44

Werter Jan 258

Węglańska Anna 394

Wiegandt Ewa 106, 109, 126, 127

Wierzyński Kazimierz 385, 387

Wilczyński Marek 74, 141, 408

Willm Aude 247

Wiśniewska Natalia 402

Wit Juliusz, wł. Witkower 380

Witkiewicz Stanisław Ignacy, pseud.

Witkacy 25, 26, 28, 30, 37, 73, 86,
101, 141, 169, 170, 171, 173, 211, 255,
283, 309, 310, 325, 329, 330, 345,

346, 348, 368, 385, 387, 390, 391,
394, 395, 403, 404, 434

Witte Bernd 241

Wodziński Cezary 349

Wojciechowski Piotr 47

Wojciechowski Tadeusz 153

Wojnar Irena 173

Wojtowicz Bogusław 428

Wolff Larry 239, 244

Wójcik Mirosław 140, 387

W ó j c i k Tomasz 6, 225-235, 435

Wójtowicz-Stefańska Agata 76

Wójtowicz Tadeusz 154, 155

Würzberg Laura 380

Wyka Kazimierz 48, 93

Wynnyczuk Jurij 277

Wyrzykowski Stanisław 81

Wyskiel Wojciech 17, 329, 337, 344

Z

Zagajewski Adam 334, 343

Zahorska Stefania 362

Zając Piotr 309

Zemel Carol 388

Zeltzer J. 41

Z i e n i e w i c z Andrzej 5, 47-58, 217,
309, 434

Zlatkes Gwido 164

Zola Emil 285

Zubrycka Maria 277

Zweig Stefan 364

Ż

Żabicki Zbigniew 194

Żadan Serhij 277

Ž

Žižek Slavoj 241

Recenzja naukowa: prof. dr hab. Tomasz Stępień

Redakcja: Renata Zając

Projekt okładki i stron tytułowych: Justyna Stefańczyk

Ilustracje: Justyna Stefańczyk

Skład i łamanie: Regina Wojtyłko

Druk i oprawa: BookPress

ISBN: 978-83-64511-48-6

© Copyright for the texts by Authors

© Copyright for this edition by Wydawnictwo Pasaże, 2018

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dystrybucja:

motyleksiazkowe.pl Beata Motyl

Zwrotnicza 6

01-219 Warszawa

tel. 22 632 83 74, 728 977 801

dystrybucja@motyleksiazkowe.pl

motyleksiazkowe.pl

Zapraszamy do księgarni internetowej Wydawnictwa Pasaże:

pasaze.com.pl

Wydawnictwo Pasaże

ul. Kunegundy 34 /20

33-300 Nowy Sącz

biuro@pasaze.com.pl

Twórczość literacka i plastyczna Brunona Schulza to dzieło wciąż żywe artystycznie i na różne sposoby aktualizowane w literaturze i sztuce współczesnej. Jest też bodaj najczęściej i najchętniej opisywane spośród wszystkich dokonań polskich twórców dojrzałego modernizmu.

Monografia *Przed i po. Bruno Schulz* to wielowymiarowa prezentacja dzieła artysty z Drohobycza. Przynosi nowe ustalenia historycznoliterackie, otwiera nowe perspektywy interpretacyjne, proponuje nowe języki opisu, wzmacnia też pozycję Schulza jako jednego z najważniejszych i najszerzej oddziałujących artystów polskiego i europejskiego modernizmu.

Książka nie zamyka tematu „Bruno Schulz” w badaniach kulturowych i literackich, lecz – przeciwnie – pokazuje, jak dużo kultura dojrzałej nowoczesności i ponowoczesności Schulzowi zawdzięcza, ile jest w niej wciąż nie do końca rozpoznanych Schulzowskich tropów i jak wiele badacze i komentatorzy twórczości autora *Sklepów cynamonowych* mają jeszcze do zrobienia.

Józef Olejniczak

ISBN 978-83-64511-48-6

9 788364 511486

cena: **46,00 zł**

dobra strona

pasaze.com.pl